

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Κατάλογος λειτουργικών ειληταρίων της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου

Λίνος Πολίτης

doi: [10.12681/makedonika.673](https://doi.org/10.12681/makedonika.673)

Copyright © 2014, Λίνος Πολίτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πολίτης Λ. (1960). Κατάλογος λειτουργικών ειληταρίων της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου. *Μακεδονικά*, 4(1), 403–408. <https://doi.org/10.12681/makedonika.673>

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΙΛΗΤΑΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ**

Τὰ λειτουργικά ειλητάρια τῆς Μονῆς Βατοπεδίου δὲν περιγράφονται εἰς τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων, τὸν ἐκδοθέντα ἀπὸ τὸν γέροντα Ἀρχάδιον καὶ τὸν Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην, ἴσως διότι δὲν ἔχουν ταξινομηθῆ μετὰ τῶν ἄλλων χειρογράφων κωδικῶν τῆς βιβλιοθήκης, ἀλλὰ φυλάσσονται εἰς τὸ ἀρχαιοφυλακεῖον μετὰ τῶν ἄλλων πολυτίμων ἐγγράφων τῆς Μονῆς. Μελετήσας τὰ ειλητάρια κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1955 καὶ 1956 δίδω ἐνταῦθα σύντομον περιγραφὴν αὐτῶν καὶ εὐχαριστῶ ἐξαιρέτως τοὺς γέροντας Ἐπιτρόπους τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, οἱ ὁποῖοι μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ τὰ μελετήσω καὶ νὰ δημοσιεύσω τὸν παρόντα κατάλογον ἰδιαίτερως δὲ χάριτας ὁμολογῶ εἰς τὸν κατὰ τὸ 1955 ἀρχαιοφύλακα πατέρα Παγκράτιον, ὡς καὶ εἰς τὸν πατέρα Θεόφιλον, βιβλιοθηκᾶριον κατὰ τὸ 1955, καὶ τὸν πατέρα Κωνσταντῖνον, κατέχοντα τὸ λειτουργικὸν τοῦτο κατὰ τὸ 1956, διὰ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ειλητάρια καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς.

1. 0,24 x 4,49 14ος αἰ. (1302)

Λειτουργία Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει : *Χεῖρ τοῦ γραψαντος ἀμαρτ(ω)λ(οῦ) Ἰω(άνν)ου τοῦ Ἀλφαρά | ἔτους ,ςωι' [1302].*

Ὠραία στρογγύλη γραφή. Ἐν ἀρχῇ ὀρθογώνιον ἐρυθρὸν ἐπίτιλον.

Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων : *Μνήσθητι Κ(ύρι)ε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀντωνίου μοναχοῦ καὶ συγχώρησον* αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον.

2. 0,25 x 9,86 β' ἡμισυ 12ου - 13ου αἰ. ἀκέφ.

Ἄ ρ χ. : Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ.

Γραφή στρογγύλη.

Εἰς τὸ τέλος (χ² 14ου - 15ου αἰ.) : *δόσις Ἰσαὰκ Ἐφέσου μονῆς Πέτρας. Ἐπίσης ἐν ἀρχῇ δι' ἄλλης χειρὸς μεταγενεστέρας, με κεφαλαῖα γράμματα : Δόσις Ἐφέσου.*

3. 0,24 x 6,36 12ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἄ ρ χ. : (Εὐχὴ τῆς εἰσόδου) ...νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον σου πληρώσων. Τέ λ. [Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος] : καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν...

᾽Ωραιότατα ποικιλόχρωμα ἀρχικά γράμματα (εἰκ. 12).

4. 0,25 x 2,72 14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Χρυσοστόμου.

Ἐν ἀρχῇ δύο φύλλα (0,24 x 1,50) ἀπὸ παλαιότερον εἰλητόν, 12ου αἰ., Λειτουργία Μ. Βασιλείου. Ἄ ρ χ. [Εὐχὴ πιστῶν α'] : ὅτι πρῆπει σοι πᾶσα δόξα κτλ. - τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν οὕτως καὶ ἔκ τῶν χειρῶν ἡμῶν. Εἰς τὸ ν^ο, ἄ ρ χ. : τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων.

5. 0,28 x 4,28 14ος αἰ. (β' ἡμ.)

Λειτουργία Χρυσοστόμου.

Ἐν τέλει (λίαν ἐξίτηλα) : Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνος (ἐλλείπει ἢ χρονολογία - ἢ ἔχει γίνεαι τελείως ἐξίτηλος ;).

Ἀποκεκομμένον ὀλίγον ἐν ἀρχῇ.

6. 0,25 x 3,93 14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἄ ρ χ. : ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαρόμενος - Τ ἐ λ. [β' εὐχὴ ὁπισθάμβωνος] : τοῖς συλλειτουργήσασιν... λοιποῖς θείοις σου μυστηρίοις δὴ... Γραφὴ στρογγύλη.

7. 0,24 x 4,48 13ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Χρυσοστόμου.

Ἄ ρ χ. : ...σιον τὸ κατακούσιον (:) ἁγίασον ἡμᾶς τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα - Τ ἐ λ. : σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν...

Στρογγύλη εὐμεγέθης γραφὴ. Ἀρχικά γράμματα.

8. 0,22 x 2,51 14ος αἰ.

Λειτουργία Χρυσοστόμου.

Δὲν ὑπάρχει ἐπίτιτλον.

9. 0,25 x 3,05 14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Τάξεις χειροτονιῶν πρεσβυτέρου καὶ διακόνου.

Ἄ ρ χ. : πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος - Τ ἐ λ. : τοῦ θεοῦ ἄρτου μετέχει παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως καὶ μεταλαμβάνει τοῦ...

10. 0,13 x 5,29 13ος αἰ. ἀκέφ.

Ἀκολουθία μεταλήψεως.

Ἄ ρ χ. : ...ον τί γὰρ οὐ ...ραξα κακὸν... ἀμόρθημα

Ἐν τέλει : Ἀντωνίου μέμνησο τοῦ παναθλίου.

Μυόβρωτον ἐν ἀρχῇ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν.

Δύο φύλλα ἐν ἀρχῇ (0,12 x 0,70) δι' ἄλλης χειρὸς («φιλολογικῆς» γραφῆς) : Ἄ ρ χ. : ἐπίδοσιν προξενεῖ μόνη ἀγαθὴ (ὠδ. ζ').

11. 0,26 x 6,11 14ος αἰ. (1388)

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει : Χ(ριστ)ὲ δίδου μογήσαντι τειήν πολύολβον ἀρωγήν. | Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνοσ. | Ἔτοσς ,σωνζ' μηνί ἰουν(ίω) κδ' [1388]. Καὶ ἐπάνω, ἐν ἀρχῇ, διὰ χειρὸς 15ου (:) αἰ. : Μέγας Βασίλειος τοῦ Ἰωάσαφ.

Ἐν ἀρχῇ εἰκὼν Μεγάλου Βασιλείου ἐπὶ διαχρῶσου ἐπιπέδου (ἐλαφρῶς κατεστραμμένη). Χρυσὰ καὶ ποικιλόχρωμα ἀρχικά.

12. 0,15 x 1,58 ἀρχ. 15ου αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἄ ρ χ. : ...νωσιν ἡμῶν ὁ στήσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς [πρὸ τοῦ χειρουβικοῦ] - Τ ἑ λ. : [δίπτυχα ζώντων] μνήσθητι Κύριε κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιοτήτος...

Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων : ...κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τοῦ δακτύλουσ γράφαντοσ ταύτασ τὰσ ἱκετηρίασ.

Γραφή ἀνειμένη, μᾶλλον «φιλολογικῆ».

13. 0,16 x 3,27 14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Εὐχαὶ μεταλήψεωσ.

Ἄ ρ χ. : ...ὑπερβολὴν ἀγαθότητοσ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων. Εἰσ τὸ ν^ο ἀντιθέτωσ (κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰ τοῦ γ^ο), διὰ χειρὸς μεταγενεστέρωσ, εὐχή.

Ἄ ρ χ. : ...ωνοσ ἀνθρώπων κακίαν καταχρησάμενοσ κατὰ δικαίου λόγου - Τ ἑ λ. : ὅτι ἐπὶ σοὶ μόνον ἐλπίζομεν τὸν ζωῆσ καὶ θανάτου δεσπόζοντα καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν ... ἀμήν.

14. 0,18 x 5,72 14ος αἰ. ἀκέφ.

Εὐχαὶ μεταλήψεωσ.

Ἄ ρ χ. : ...ἀγίοισ σου ἵνα ἀτελευτητίωσ δοξολογῶ καὶ ὑμῶ σε.

Γραμμένον μόνον κατὰ τὸ γ^ο.

15. 0,18 x 3,38 13ος αἰ. ἀκέφ.

Εὐχαὶ μεταλήψεωσ.

Ἄ ρ χ. : ...οὔμενοσ τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων δεινῶν. Μετὰ τὸ τέλος ἄλλη χεῖρ, 14ου αἰ., προσέθεσε : Ἀπὸ ρυπαρῶν χειλέων, ἀπὸ βδελυρᾶσ καρδίασ κτλ, καὶ ἄλλα.

Σήμερον κακῶς τὸ εἰλητάριον προσκεκολλημένον μετὰ τοῦ ἀρ. 13.

16. 0,24 x 2,47 12ος - 13ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἔρχ. : ...τῶν ἀμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὰ δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητι σου Κύριε - Τέλλ. : τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς ποιήσον ἐν τῇ χρηστότητι σου μνήσθητι Κύριε... [δίπτυχα κεκοιμημένων].

17. Περγ. 0,21 x 1,35 + Χάρτ. 0,21 x 2,53 13ος + 15ος αἰ.

Λειτουργία προηγιασμένων.

Σπάρραγμα περγαμηνῶν (13ου αἰ.) συμπληρωμένον μεταγενεστέρως διὰ χάριτος. Τὸ χάριτινον συμπλήρωμα (15ου αἰ.) διήκει εἰς τὸ γ^ο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι (τῆς εὐχῆς μετὰ τὸ ἀποτεθεῖναι τὰ ἅγια δῶρα) : ὁ μονογενὴς σου υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προ[περγ.] κειμένων καὶ φορικτῶν... Εἰς τὸ ν^ο (κατὰ τὴν ἴδιαν φορὰν τῆς γραφῆς τοῦ γ^ο) [εὐχαί]... λίας σου, πάτερ, εὐσπλαγχνίας φώτισον ἡμῶν τὰ σπλάγχνα κτλ. - Τέλλ. : μηδὲ ποιήσης ἐπίχαρμα ἐχθρῶν καὶ ἐξουθένωμα λαοῦ καὶ καταπάτημα δαιμονίων, ἀλλ' ἵνα ἡ σὴ χάρις τὸ σὸν ἔλεος εἴη μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν (Ἔκφ.) ὅτι σὸν τὸ κράτος κλπ. Ἄλλη : Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης - Τέλλ. : καὶ ὕψασον τὸ κέρασ ἡμῶν ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου, εἴη τὸ πανάγιον ὄνομά σου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον τοῦ πατρὸς κτλ. καί : εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νῦν καὶ ἀεὶ... ἀμήν.

18. 0,26 x 4,91 13ος αἰ.

«Εὐχαί τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς τῆς γονυκλισίας».

Στρογγύλη, λίαν ἐπιμελὴς γραφή. Ὠραιότατα ποικιλόχρωμα ἀρχικά (Α,Τ,Ε,Κ,Κ,Κ,Μ,Κ κ.ἄ.).

Ἀποκεκομμένον ἐν ἀρχῇ, ἀλλ' ἀρχίζει κανονικῶς ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς (ἐξέπεσε τὸ ἀρχικὸν κόσμημα).

19. 0,24 x 5,90 14ος αἰ. (1380)

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἐν τέλει : Δόρημα Θεοῦ καὶ Γρηγορίου πόνος οἰκτροῦ μοναχοῦ καὶ παρ' ἀξίαν θύτου οὗ τοιγαροῦν μέμνησο ὦ Θεοῦ θύτα. Ἔτους ςωπη' [1380].

Γραφή ἡ τυπικὴ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὀδηγῶν. Ἐν ἀρχῇ ἐπίτιτλον.

Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων : Μνήσθητι Κύριε τῶν ψυχῶν τῶν

δούλων σου Δωροθέου Ιερομονάχου, Ἰωακείμ και Ζηνοβίας τῶν μοναχῶν και τῶν τέκνων αὐτῶν. [Ἴσως διὰ χ^2 :] και Ἀθανασίου (Βλ. και Λαύρας 19). Ἐν τῷ ὄψ : ση ἡερεῦ ἅγιε μνήσθητι τῶν ψυχῶν τούτων.

20. 0,24 x 4,86 14ος αἰ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου και (εἰς τὸ ν^ο) Ἀκολουθία τῶν ἁγίων Θεοφανείων.

Ἐρυθρὸν ἐπίτιτλον ἐν ἀρχῇ. Γραφὴ παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ ἐργαστηρίου τῆς μονῆς τῶν Ὀδηγῶν.

Ὀλίγον μυδρωτον κατὰ τὴν ἀρχήν.

Εἰς τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων [πιθανῶς διὰ χ^2 :] *Μνήσθητι Κ(ύριε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Νικοδήμου μοναχοῦ και τὴν ψυχὴν τῆς δούλης σου Μαρίας.*

21. 0,24 x 4,41 13ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἐν ἀρχῇ ἐξέπεσε μόνον τὸ ἐπίτιτλον κόσμημα. Τ ἐ λ. [εὐχὴ σκευοφυλακίου] : ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀτελευτήτου σου ζωῆς...

Γραφὴ στοργγύλη, εὐμεγέθης, μελάνη μαύρη. Εἰς τὸ τέλος (και εἰς ὄλον τὸ ν^ο) ἡ γραφὴ μικροτέρα.

22. 0,13 x 3,81 14ος αἰ. ἀκέφ.

Τυπικὸν λειτουργίας.

Ἄ ρ χ. [μεσονυκτικὸν] : ἀντιλαβοῦ σῶσον τῆς Παναγίας ἀχράντου. Ἀκολουθεῖ ὁ ὄρθρος και : *Φιλοθέου, Διάταξις θείας λειτουργίας, ἐν ἧ και τὰ διακονικά.*

Γραφὴ λίαν συνεπτυγμένη.

23. 0,23 x 1,41 14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ.

Εὐχαὶ τοῦ λυχνικοῦ.

Ἄ ρ χ. : ...ὀμολογεῖ σοι και τὴν ἐσπερινὴν σοι λατρείαν προσαγαγεῖν - Τ ἐ λ. : εὐχὴ ἐωθινὴ γ' νυκτὸς ὄρ... τὸ πνεῦμα ἡμῶν...

24. 0,20 x 2,56 14ος αἰ. (1374)

Λειτουργία προηγιασμένων.

Μετὰ τὸ ἀμήν : *Ἡδῆσις τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων* (διὰ μικροτέρας «φιλολογικῆς» γραφῆς).

Ἐν τέλει : *Ἐτους ,ςωπβ' ἰνδ. β' μηνὶ μαρτίῳ κα'* [1374].

Ἐν ἀρχῇ ἐπίτιτλον, μικρογραφία. Ἀριστερὰ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Διάλογος με ἀνειλημμένον ελλητόν, δεξιὰ ὁ Χριστὸς εὐλογῶν.

Γραφή ή τυπική τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν.

25. Εἰς τρία τεμάχια : 0,27 x 0,53, 0,27 x 0,44, 0,27 x 3,73
14ος αἰ. ἀκέφ. κολοβ. ἑλλιπές.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Τὰ δύο πρῶτα τεμάχια (φύλλα) ἀποτελοῦν συνέχειαν μεταξύ των. Μεταξὺ τοῦ δευτέρου φύλλου καὶ τοῦ τρίτου τεμαχίου (τοῦ κυρίως εἰλητοῦ) χάσμα. Ἐν ἄρχῃ. [πρὸ εὐχῆς ἀντιφ. β'] : καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ - Τέλ. : [εὐχὴ διπλοσύνθετος] : ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Μετὰ τοῦ εἰληταρίου ἔχει τοποθετηθῆ καὶ τεμάχιον ἄλλου εἰληταρίου (0,26 x 0,29), περιέχον τὸ ἐν ἀρχῇ κόσμημα, μικρογραφίαν (ἀριστερὰ δὲ Χριστὸς εὐλογῶν ἐπὶ θρόνου, δεξιὰ δὲ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος [:] καὶ λείψανα τῆς ἐπιγραφῆς (..ΓΙΑΛΕΙΤΟΥΡ..... ΣΤ...)

Τοῦ κυρίως εἰληταρίου ἡ γραφή ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν τυπικὴν τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν. Ὡραῖα χρυσόγραφα ἀρχικά.

26. 0,26 x 4,82 14ος αἰ.

Λειτουργία Μ. Βασιλείου.

Ἐν ἀρχῇ ἐρυσθρὸν ἐπίτιτλον.

ΔΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ